

Professor Aleksander Paldrok — maailmamainega teadlane, arst ja ühiskonnategelane

Ants Haavel · Kuressaare

16. mail 1991 möödub 120 aastat Eesti legendaarse arsti professor Aleksander Paldroki sünnist. Ta sündis 4. mail 1871 vkj. Tartu Maarja kihelkonnas kaupmehe pojana. Pärast Tartu Gümnaasiumi lõpetamist 1889. aastal astus Tartu Ülikooli arstiteaduskonda ja lõpetas selle 1895. aastal.

Üliõpilasena käis ta 1892. aastal Voroneži kubermangus koolera vastu võitlemas. Samal aastal hinnati tema üliõpilastöö «Über die Beeinflussung peripherer Gefäße durch pharmakologische Agenten» üliõpilastööde kõrgeima au-tasu vääriliseks.

Aastail 1892...1893 oli A. Paldrok Tartu Ülikooli Farmakoloogia Instituudi assistendi kohusetäitja, aastail 1894...1896 Tartu Ülikooli Naistekliiniku assistent ja hiljem, kuni 1898. aastani, Tartu Ülikooli Haavakliiniku assistent. 1897. aastal saadeti ta Vene—Pärsia piirile katku vastu võitlema.

1898. aastal kaitses ta doktoriväitekirja «Zur Entwicklungsgeschichte der Dickdarmbrüche». Imestama paneb A. Paldroki kui tulevase naha- ja suguhaiguste professori teadusliku ettevalmistuse kirurgiline kallak. Väitekirj oli puhtkirurgiline. Seejuures tuleb arvestada seda, et nahahaigused ei olnud tol ajal veel iseseisvaks kliiniliseks distsipliiniks kujunenud, ei olnud ka nahahaiguste õppetooli. Tegelikult kuulusidki need kirurgia alla, mistõttu A. Paldrok oli varakult oma elutöö sees. Oma dermatoloogiaalaseid teadmisi täiendas ta 1899. aastal Berliinis ja Viinis ning ka mujal. Kolmanda eesti soost õppejõuna tsariaegses Tartu Ülikoolis valiti ta 1904. aastal eradotsendiks. Akadeemilist karjääri teha oli tal polii-

Prof. A. Paldrok (1871—1944).

tilistel põhjustel raske. Alles 1908. aastal hakkas ta pidama naha- ja suguhaiguste loenguid ning 1911. aastal sai ta Tartu Ülikooli Naha- ja Suguhaiguste Polikliiniku direktoriks.

1912. aastal täiendas A. Paldrok oma teadmisi Stockholmis Finseni Instituudis ning Norras Bergeni leprosooriumis.

1917. aasta augustis valis Tartu Ülikool ta erakorraliseks ning 1918. aasta veebruaris korraliseks naha- ja suguhaiguste professoriks. Sel alal töötas ta seni, kuni ülikooli kommunistlik valitsus ta 1941. aasta veebruaris ametikohalt vallandas.

1913. aastast kuni Eesti Vabariigi loomiseni oli A. Paldrok ka Tartu Eraülikooli naha- ja suguhaiguste lektor ning sama asutuse naha- ja suguhaiguste kliiniku abijuhataja ning 1917. aastast alates juhataja. A. Paldroki algatusel avati 1919. aasta 7. septembril ülikooli juures iseseisev dermatoveneroogia kateeder.

Ajavahemikul 1904. . .1905 võttis A. Paldrok osa Vene-Jaapani sõjast Vene III armee kindralstaabi ülemarsti kohusetäitjana. Teenete eest sai ta Püha Stanislavi 3. järgu ordeni, sama ordeni

möökadega, Püha Anna 3. järgu ordeni ning Jaapani sõja medali Aleksandri ja Georgi paelaga.

Aastail 1915. . .1917 oli A. Paldrok Tartus asuvate Punase Risti hospitalide naha- ja suguhaiguste konsultant ning 1917. . .1918 Linnadeliidu Põhja Väerinna konsultant. 1919. aastast oli ta Eesti Vabariigi sõjaväe konsultant-dermatoloog, 1921. aastal ülendas Eesti Vabariigi valitsus ta sanitaar-kindralmajoriks. A. Paldrokil oli Vabadussõja medal ning I liigi 2. järgu Vabadusrist, mis oli antud eriliste teenete eest sõjas.

A. Paldrok oli üks Eesti Arstide Seltsi asutajaliikmeid ning sama seltsi auliige 1932. aastast alates. Ta tegeles agaralt arstide kongresside ettevalmistamisega. Nii oli A. Paldrok esimese arstide kongressi korraldajate komitee esimees 1921. aastal ning teise kongressi abiesimees 1926. aastal. A. Paldroki osa oli suur ka Tartu Dermatoloogide Seltsi asutamises. Selle seltsi esimeheks oli ta 1935. aastast alates. Ta kuulus ka Eesti Teravishoiu Muuseumi asutajate hulka ning oli selle nõukogu liige. 1930. aastal anti talle Eesti Punase Risti I kategooria mälestusmedal.

Teaduspõllul valis A. Paldrok endale kitsamaks erialaks pidalitõve uurimise, millest hiljem sai tema elutöö. Sellelt alalt on ilmunud ligikaudu sada teadus- ja populaarteaduslikku tööd.

A. Paldroki pidalitõvealased uurimused tõid talle laialdase rahvusvahelise tunnustuse. Sageli kutsuti teda osa võtma rahvusvahelistest kongressidest ning paljud välismaa arstide seltsid ja teadusasutused valisid ta oma liikmeks või auliikmeks. Nii nimetas Leopoldina Loodusteaduste Akadeemia Halles A. Paldroki 1927. aastal oma liikmeks. 1927. aastal valis *Société Internationale de Leprologie* Pariisis ta aupresidendiks, 1932. aastal promoveeriti ta Uppsala Ülikooli audoktoriks. 1935. aastast oli ta Ungari Dermatoloogide Seltsi korrespondentliige ning samast aastast ka Budapestis peetava IX rahvusvahelise dermatoloogide kongressi aupresident. Ta oli *International Leprosy*

Association London liige ning Balti riikide korrespondent. Võime uhked olla selle üle, et ainsa eesti arstiteadlasena esitati ta kolmel korral Nobeli preemia kandidaadiks. Ta kuulus ka 1938. aastal asutatud Eesti Akadeemiasse. Akadeemiliselt kuulus A. Paldrok Korp! *Fraternitas Estica*'sse, mille asutajaliikmeks ja hiljem auvilistlaseks ta oli. Peale selle on tema töö pälvinud kõrgeid välismaa ordineid.

1941. aasta veebruaris oli A. Paldrok arresterimise ning Siberisse küüditamise ohu pärast sunnitud asuma Saksa- maale, kus ta Schneidemühles asendas kohalikku arsti vastuvõttudel. 1942. aastal pöördus ta tagasi kodumaale, kus töötas tegevarstina Tallinnas. A. Paldrok suri 1. juulil 1944 Saaremaal, viibides suvepuhkusel Kuressaares oma armastatud suvilas. Ta maeti üliõpilas-organisatsioonide esindajate osavõtul ning sõjaväeliste auvalduste saatel Kudjape nekropoli.

Saaremaa Arstide Selts on lugupeetud professori kalmule asetanud hauakivi. Seltsi korraldatud konverentside aegu käiakse alati ka professori haul, kunnistatakse tema kalmu lilledega ning meenutatakse Aleksander Paldrokit kui üht oma aja suurt arsti ja head inimest. Saarlastel on palju meenutada, sest prof. A. Paldrok viibis suviti Saare- maal, lüües agaralt kaasa sealses kuu- rordi- ja arstlikus tegevuses. Tänu tema sidemetele, tema laialdasele tuntusele muutus Kuressaare rahvusvahelise täht- susega kuurortlinnaks.

Teadustegevuse ja kaugeleulatuvate välissidemete kõrval ei unustanud A. Paldrok oma lähemat ümbrust ega selle vajadusi. Agara seltskonnate- gelase ja südi eestluse eest võitlejana tunti teda nii Tartus kui ka Saaremaal.

Ta kavatses koos teiste eestluse eest võitlevate akadeemikutest mõttekaas- lastega Tartusse asutada eesti üliõpilas-organisatsiooni *Fraternitas Viliensis*. Aastail 1899...1901 oli ta Tartu Eesti Käsitöölise Abiandmise Seltsi esimees, võttes seltsi üheks eesmärgiks võitluse eestluse huvide eest. Mainitu eest valis selts ta hiljem oma auliikmeks.

Aastasaja esimese aastakümne teise poole sees, mil kujunes välja Tartu Ees- ti evangeelse luteri usu koguduse loomi- se vajadus, võttis A. Paldrok selle orga- niseerimisest ja põhikirja koostamisest osa ning oli aastail 1912...1914 uue Pauluse koguduse kirikunõukogu esi- mees.

Revolutsiooni ajal valiti ta kodanike julgeolekuks loodud Tartu Linna Rah- vamiilitsa täidesaatva komitee esime- heks. Selle tegevuse eest andsid tartla- sed talle tänuaadressi. Ta lõi kaasa ka Eesti majanduselu korraldamises, olles Tartus Kaubapanga nõukogu liige. 1921. aastal võttis osa Tartu maleseltsi ning margikogujate seltsi asutamisest, olles ka nende seltside esimeheks. Ta oli Tar- tu Skautide Maleva vanem ning kaua- aegne Noorte Meeste Kristliku Ühingu juhatus liige, Vabadusristi kavalerina oli ta Tartu Vabadusristi Vendade Ühenduse liige ja aukohtu esimees.

Professor A. Paldrokist lugupidamine ja tema tuntus kätkevad endastmõis- tetavalt ka tema isiku suuruse ja inim- likkuse. Jäägu tema elutöö meile veel kauaks teemärgiks ja julgustuseks!

Summary

Professor Aleksander Paldrok, a doctor, scientist and public figure of world renown. May 16, 1991 will be 120 years from the birth of Aleksander Paldrok. The article acquaints the reader with the biography and work of this great doctor.

Резюме

Профессор Александр Палдрок — врач с мировым именем, ученый и общественный деятель. 16 мая 1991 г. исполняется 120 лет со дня рождения А. Палдрока. В статье рассказывается о жизни и деятельности этого врача с мировым именем.

Kuressaare Haigla

Artikli koostamisel olid aluseks prof. Aleksander Paldroki laste dr. Aime Rinne, Juta Paldroki ja dr. med. Heiti Paldroki kirjapanekud oma isa eluloost ja tegevusest. Kasutatud on ka Rootsi Eesti Arstide Seltsi esimehe Ants Andersoni kõnet, mille ta pidas 15. mail 1971. aastal A. Paldroki 100. sünniaastapäeva tähistamisel Korp! *Fraternitas Estica*'s.
